

Prof. Dr. Fırat PURTAŞ

**BAĞIMSIZLIKLARININ OTUZUNCU YILINDA TÜRK CUMHURİYETLERİ
SEMPOZYUMU “TÜRK DÜNYASINDA DEĞİŞİME YÖN VEREN ORTAK
MİRAS: DİL, TARİH, EDEBİYAT VE MEFKÛRE”**

KİTAP TANITIMI

Eser KOCAMAN GÜRATA*

Bağımsızlıklarının Otuzuncu Yılında Türk Cumhuriyetleri Sempozyumu “Türk Dünyasında Değişime Yön Veren Ortak Miras: Dil, Tarih, Edebiyat ve Mefkûre, Prof. Dr. Fırat Purtaş, Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2022, Ankara, 266 sayfa

ISBN: 978-9944-237-85-7

20. yüzyılın sonlarına doğru Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Orta Asya'da büyük çapta değişimler yaşanmıştır. Bu coğrafyada ortak dil, tarih ve kültürel bağlarına sahip olan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan yeni cumhuriyetler olarak bağımsızlıklarına kavuşmuştur. Bu yeni cumhuriyetleri ilk tanıyan ülke ise bu halklar ile tarihî, kültürel ve dilsel yakınlığının sorumluluğuyla Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Sovyet rejimi tarafından bir yandan ideolojik bir çatı altında ortaklıkları geliştirilirken, bununla birlikte ayrı birer ulus kimliği ile desteklenen söz konusu cumhuriyetlerin bağımsızlık sonrası ulusal kimliklerinin ve kültürlerinin yeniden inşası sürecinde Türkiye önemli roller üstlenmiş; bu

rolleri bağımsızlık süreciyle birlikte hayata geçirilen bir dizi kurum aracılığıyla gerçekleştirmeye başlamıştır. Söz konusu kurumların en önemlilerinden biri Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesidir. Orta Asya'da ortak kültürel mirasın canlandırılması ve sürdürülmesi amacıyla Kazakistan'ın Türkistan şehrinde kurulan Ahmet Yesevi Üniversitesi, kültürel mirasın bilimsel altyapısını oluşturmak üzere otuz yılı aşkın süredir faaliyet göstermektedir.

* Öğr. Gör. Dr.; Hacettepe Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu; eserkocaman@gmail.com
ID 0000-0002-0774-3208

Bölgede Sovyet sonrası dönemde Türkiye ile Türk Dünyası arasındaki en önemli köprülerden biri hâline gelen Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, kuruluş amaçlarına uygun çalışmaları çerçevesinde, Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarının 30. yılı münasebetiyle uluslararası nitelikte bir sempozyuma ev sahipliği yaptı. Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin Ankara'da bulunan Mütevelli Heyeti Başkanlığı tarafından düzenlenen ve 9-10 Kasım 2021 tarihleri arasında Cumhurbaşkanlığı Külliyesi Millet Kütüphanesinde iki günlük program çerçevesinde gerçekleşen bu sempozyumda bildiriler beş oturumda sunulmuştur. Bildiriler, Ahmet Yesevi Üniversitesi yayını olarak, açık kaynak şeklinde okuyucuyla buluşturulmuştur. (https://www.ayu.edu.tr//static/kitaplar/turk_cumhuriyetleri_30yil_sempozyumu.pdf)

Sempozyumun açılış konuşmalarının yapıldığı ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek'in yönettiği açılış oturumu, sırasıyla Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Dr. Serdar Çam, Dışişleri Bakan Yardımcısı Yavuz Selim Kıran, Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş ve YÖK Başkanı Prof. Dr. Erol Özvar'ın aynı zamanda kurumsal temsil niteliği taşıyan değerlendirmeleriyle gerçekleşmiştir.

“Diplomatik Perspektiften Türkiye - Türk Cumhuriyetleri İlişkileri” başlığını taşıyan ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Yavuz Selim Kıran'ın başkanlığında gerçekleşen birinci oturumda Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan büyükelçileri ile Türkmenistan büyükelçilik temsilcisi, geçen 30 yıl zarfında kendi bağımsızlık deneyimlerini Türkiye ile gelişen diplomatik ilişkilerin bir özetini yapmıştır. Bu oturumda söz alan Eski adıyla Türk Keneşi (Konseyi), yeni adıyla Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreter Yardımcısı Kısmet Gözelov'un sunduğu bildiri özellikle öne çıkmaktadır. Söz konusu bildiri Türk Konseyi çatısı altında birleşen Türk Cumhuriyetlerinin ekonomi, sağlık, ulaşım, eğitim ve turizm gibi yirmiden fazla alanda iş birliği yaptığına vurgu yapmaktadır.

Başkanlığını Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Dr. Serdar Çam'ın yaptığı ikinci oturumun başlığı, “Türk Dünyası ile Büyüyen Türkiye: Kurumlar ve Öncelikler”dir. Bu oturumun ilk konuşmacısı Türkiye Maarif Vakfı Başkanı Prof. Dr. Birol Akgün, Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasında eğitim alanında kurulan bağların bir tarihçesini sunmakla birlikte günümüzde geline noktanın altını çizmiştir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Başkanı Serkan Kayalar, TİKA'nın kalkınma iş birliği ve projeleriyle Türk Dünyasına yaptığı katkıdan bahsederken; Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren, kurumun kültürel iş birliği ve hareketliliği konusundaki çalışmalar hakkında bilgi verdikten sonra burslardan yararlanan öğrenci sayısının artırılması hedefine vurgu yapmıştır. YÖK Yürütme Kurulu üyesi Prof. Dr. Naci Gündoğan da 1992 yılında başlayan Büyük Öğrenci Projesinden bu yana öğrenci hareketliliği konusunda geline noktanın altını çizerken; YÖK'ün, Mevlana değişim programı ve Türk Cumhuriyetleri ile ortak kurulan yükseköğretim kurumları gibi eğitim alanında yaptığı katkılara dikkat çekmiştir. Bu oturumun son bölümünde Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Dr. Burhan İşliyen ise Türk Dünyasını birleştirici bir unsur olarak

“İslam dininin barış ve esenlik çağrısını farklı kıtalara ulaştırmanın” öneminden bahsetmiştir.

Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Dr. Cengiz Tomar’ın başkanlığındaki üçüncü oturum, “Ortak Mefkûre İnşası Açısından Tarih Eğitimi” başlığını taşımaktadır. Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yunus Koç’un “Ortak Mefkûre İnşasına Türkiye’den Bilimsel Katkılar: Türkiye’de Türk Cumhuriyetleri ile Bağlantılı Tezlerin Durumu” başlıklı, Türk Dünyası ile ilgili çalışma yapmak isteyen genç akademisyenlere yol gösterici bildirisini, bir yandan Türk Dünyasını ilgilendiren akademik çalışmaların istatistiki bir özetini sunmuş, diğer yandan Türk Cumhuriyetlerinin Sovyet yönetimi altında 20. yüzyıl içerisindeki modernleşme sürecine dair tezlerin azlığına dikkat çekmiştir. Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Yüksel Çelik’in sunumu; küreselleşme çağında akademinin konumu, işlevi ve modernleşmesi konusunda önemli dersler ortaya koymuştur. Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Öz, “Ortak Mefkûrenin Güçlenmesi Açısından Tarih Eğitimi” başlıklı, ortak mefkûre ve bu mefkûrede tarihin rolünü tartıştığı bildirisinde ortak tarih kitabı sayısının azlığı ya da yetersizliği konusunu gündeme getirmiştir. Öz, ayrıca ortak mefkûrenin ön koşulunun bir ortak tarih şuurunun inşa edilmesi olduğunun altını çizmiştir. Mimar Sinan Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Abdulvahap Kara ise “Dijital Çağda Türk Dünyasında Tarih Araştırmaları ve Eğitimi” başlıklı bildirisinde sayısal (dijital) teknolojik gelişmelerin tarihçiliğe etkileri üzerinde durmuştur. Kara, ayrıca tarih araştırmaları ve yazımında yaşanan değişimlere koşut olarak yöntemlerin de değişmekte olduğunu hatırlatmış; bu değişimlere bağlı olarak dijital tarihçilik, çevresel tarih ya da toplumsal tarih gibi yeni tarih yaklaşımlarının ortaya çıktığını belirtmiş; bununla birlikte, önceki sunumlarda gündeme getirilen Eğitim 4.0 adlandırmasına ek olarak Tarih 4.0 kavramının gündeme alınmasının gerektiğini vurgulamıştır. Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Taşağıl “Ortak Türk Tarihi Modeli” başlıklı bildirisine ortak mefkûre konusunda iyimser olduğunu söyleyerek başlamış, Türk tarihi araştırmalarının bütüncül bir yaklaşımla yürütülmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Taşağıl, ortak Türk tarihi çalışmalarının sınırlı olduğunu, bununla birlikte 16. yüzyıla kadar geçen dönemi ele alan çalışmaların bulunduğunu hatırlatmış; bu yüzyıldan sonra yazılacak ortak tarih çalışmaları konusunda, bu dönemde Kazak-Kırgız, Kazak-Özbek ve Özbek-Türkmen hanlıkları arasında pek çok mücadelenin yaşanması ve en azından 20-30 yıl zarfında bu konuların tartışılmasının ortak mefkûre açısından sakıncalı sonuçlar doğurabilecek olması nedeniyle dikkatli olunması gerektiğini vurgulamıştır.

“Duygu Birliğine Giden Yol: Dil ve Edebiyat” başlığından da anlaşıldığı gibi dördüncü oturumda, Türk dünyası ile ilişkilerin dil ve kültür boyutu ele alınmış; oturum başkanlığını da eski Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri ve Türk Dünyası Türkiye Aksakalı Prof. Dr. Mustafa İsen yapmıştır. “Bağımsızlıklarının 30. Yılında Türk Cumhuriyetlerinin Dil Durumları Hakkında Notlar” başlıklı bildirisinde Hacettepe Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr.

Nurettin Demir yeni veriler, ölçütler, yöntemler ışığında akraba dillerin nasıl adlandırılması gerektiğini; ortak alfabe ve ortak dil geliştirme konularında daha fazla çalışma yapılması ihtiyacını vurgulamıştır. Demir, ayrıca akraba dilleri akademik düzeyde inceleyecek daha fazla bölüm ve bu konuda yetkin akademik personel ihtiyacına dikkat çekmiştir. Yine Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Osman Horata “Türk Edebiyatının Hikmet Ufukları” başlığını taşıyan bildirisinde, hikmet geleneği ve bunun Türk edebiyatındaki yeri ve önemini tartışmış; özetle bu geleneğin Türk-İslam medeniyetinin temelini teşkil etmekle birlikte, bu mirası yaşatmanın Türk dünyasının bekası için önem arz ettiğini belirtmiştir. Ahmet Yesevi Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Askar Turganbaev “Türk Dilleri ve Edebiyatlarının Yakınlaştırılması Üzerine” başlıklı bildirisinde, Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine pek çok kitabın aktarıldığını örnek göstererek, Türk Dünyasında son zamanlarda edebiyat alanında önemli gelişmeler yaşandığını belirtmiş; bununla birlikte Türk dünyasına ait eserlerin Kazak Türkçesine kazandırılması konusunda daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğuna işaret etmiştir. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat ise “Türk Dünyasının Bütünleşmesi Yolunda Edebiyat Dersleri” başlığını taşıyan bildirisinde özetle Türk Dünyası için hazırlanan ortak tarih ders kitapları gibi ortak edebiyat ve kültür tarihi ders kitapları hazırlanması konusundaki ihtiyaca dikkat çekmiştir. Türkiye ile Türk Dünyası arasında dil, edebiyat ve kültür alanlarında kurulan canlı ve güçlü köprülerin en önemli örneklerinden biri hâline gelen Avrasya Yazarlar Birliğinin Başkanı Dr. Yakup Ömeroğlu “Türk Dünyasında Yayıncılık Faaliyetleri ve Edebiyat Dergileri” başlığını taşıyan ve Türk dünyasındaki edebiyatın geniş bir panoramasını sunduğu bildirisinde, Türkiye’de Türk dünyası edebiyatından çevirilerin arttığını, bunun birlikte Turganbaev’in konuşmasında da vurgulanan çerçevede, Türkiyeli yazarların kitaplarının kardeş dillere çevirisi konusunda daha fazla çalışma yapılması gerektiğinin altını çizmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu Üyesi Dr. Murat Yılmaz’ın başkanlığında gerçekleşen ve “Yükselen Asya’nın Yeni Jeo-Politik Ekseni Türk Dünyası” başlığını taşıyan son oturumda, Türk Cumhuriyetlerinin dış politikadaki temel unsurları ve jeopolitik özellikleri gibi konular ele alınmıştır. “Türk Dünyası Jeopolitiği” başlıklı bildirisinde İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. İlyas Topsakal, yeni dünya düzeninde güç dengelerinin değişmekte olduğunu ve tek bir güç değil, bölgesel güçlerin ortaya çıktığını; bu bölgesel güçlerden birinin Türkiye olduğunu ve bu coğrafyada Türkiye ile Türk Cumhuriyetlerinin sürdüreceği kardeşlik üzerine kurulu yeni stratejinin tüm Türk Dünyasının menfaatine olacağını belirtmiştir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Oktay F. Tanrısever, Türkiye’nin Türk Dünyası ile ilişkilerini tarihsel bir perspektif içerisinde incelemeyi ve bunun ışığında gelecek perspektifini ortaya koymayı amaçlayan “Türkiye’nin, Bağımsızlıklarının 30. Yılında Diğer Türk Cumhuriyetleri ile İlişkileri” başlıklı bildirisinde, diplomatik kurumsal çerçeve, savunma, ticaret, enerji, eğitim ve kültür alanlarında devam ettirilecek iş birliğinin sadece Türk Dünyası içindeki değil, bu

dünya dışındaki devletlerle olan ilişkilerde de istikrarın sağlanması açısından önemli olduğunu ortaya koymuştur. Giresun Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Yalçın Sarıkaya'nın "30. Yılında Türk Devletleri ve Türkiye" başlıklı bildirisini, otuz yıllık tarihsel perspektif içinde Türk Cumhuriyetlerinin sahip oldukları jeopolitik ve ekonomik potansiyeli, bu coğrafyayı tanımak isteyen okurlar için özetleyici niteliktedir. Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer "Bağımsızlıklarının 30. Yılında Yeni Türk Devletleri: Başarılar ve Beklentiler" başlıklı bildirisinde, Türk Cumhuriyetlerinin sahip oldukları potansiyel ve otuz yıl içerisinde kaydettikleri gelişme konusunda, özellikle Birleşmiş Milletlerin belirlediği küresel sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde, karşılaştırmaya dayalı veriler ve bilgiler sunmuştur. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Fırat Purtaş "Türk Devletleri Teşkilatı ve 2040 Vizyonu" başlıklı bildirisinde, Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasında son otuz yıl içinde geliştirilen çok yönlü iş birliğinin 2000'li yıllardan itibaren stratejik ortaklık düzeyine taşındığını; bu iş birliğinin gelecekte artarak devam etmesi için 2021 yılında Türk Devletleri Teşkilatı zirvesinde kabul edilen Türk dünyası 2040 vizyonunun önemini vurgulamıştır.

Toplumların, ülkelerin ve bölgelerin tarihinde dönüm noktası özelliği taşıyan önemli gelişmelerin yıldönümleri, geçen süre ve taraf unsurlar ile ilgili çok yönlü değerlendirme, bir başka ifade ile kapsamlı muhasebe fırsatları olarak ele alınmalıdır. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, bu bilinç ve sorumlulukla, önemli bir toplantı gerçekleştirmiş, öte yandan konuyla ilgili literatüre değerli katkılar yapmış, tarihe kayıt düşmüştür. İlgili kurumların üst düzey temsili ve özellikle tarih, dil, edebiyat, uluslararası ilişkiler alanlarında uzman katılımcıların sunumları ile zenginleşmiş bilgileri içeren bu bildiri kitabı, Türk dünyası ile ilgili çalışmalar yürüten araştırmacıların yanı sıra Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerin geçmişi ve geleceği konusunda bilgi edinmek isteyen okurlar için de iyi bir başvuru kaynağı niteliğindedir.